

dede Litteraturhenvisninger — en Opgave, som erfaringsmæssigt ikke kan overlades til de enkelte Forfattere, men som Punkt for Punkt maa kontrolleres af Redaktionen.

Det forekommer mig, at det er en saa ypperlig Tanke, der ligger til Grund for Grænseforeningens sydslesvigske Bogrække, dens første Bind er fra Tekstens Side saa uangribeligt i national-politisk og saa værdifuldt i saglig Henseende, at de Indvendinger, jeg oven for har rejst mod Redaktionen, kun skal opfattes som en Kærlighedserklæring: ingen ønsker varmere end jeg, at danske Forskere maa føle Trang til at tage sydslesvigske Emner op til Undersøgelse og til at redegøre for deres Resultater paa en Maade, som Menigmand kan forstaa og værdsætte. Det er *Gunnar Knudsen* og *Knud Kretzschmers* Ære, at de i det først udkomne Bind har kunnet samle en saa fyldig Repræsentation for dansk Forskning, og det er sikkert enhver Læsers Haab, at de maa have Lykke til yderligere at udvide Forfatterkredsen og at finde unge, hidtil ukendte Medarbejdere, naar de inden længe gaar i Gang med Sydslesvig II: Angel.

Vilh. la Cour.

E. W. Gilbert: *The Exploration of Western America 1800-1850.*

11×22 cm, 233 Sider med 34 Kort og Ill. The University Press, Cambridge 1933.

Forbindelsen mellem geografisk og historisk Videnskab har før vist sig at give gode Resultater; — det er naturligt herhjemme, naar Talen er om N.-Amerika, at tænke paa Prof. Steensbys Arbejder over „Vinland“s Beliggenhed, Arbejder i hvilke geografiske Metoder anvendtes til Underbygning af en historisk Hypothese.

Gilberts historisk-geografiske Arbejde er af en anden Karakter; her er det historiske Stof klart belyst. Opgaven, der stilles, er at udrede, hvilke geografiske Faktorer der har været bestemmende for Udviklingsgangen — territorialt og tidsmæssigt — i N.W.-Amerikas Opdagelseshistorie. Opgavens Behandling er saa smukt et Arbejde, at det — sin lokale Karakter til Trods — kan paaregne almindelig Opmærksomhed, forsaavidt som Naturforholdenes Indflydelse paa Menneskehedens Udbredelsesveje er et Spørgsmaal af almén-geografisk Interesse.

Netop til Løsning af en saadan Opgave har Forf. i N.W.-Amerikas Opdagelseshistorie valgt et velegnet Stof, idet alle Begivenheder er udspillet de sidste 100 Aar og derfor kendt i alle Enkeltheder. Men overraskende er den Tanke, at de Egne, de transkontinentale Ekspresser gennemfarer mellem Mississippi og V.-Kysten — ca. $\frac{1}{2}$ af U. S. A.'s Areal — var praktisk talt ukendt for et Aarhundrede

siden. Man forstaar, at Forf. kan føle sig moralsk forpligtet til at hædre de Forskere, der aabnede dette mægtige Land, Lewis, Clark, Pike og Fremont o. a., hvis Navne efter hans Mening burde være almenkendt som Navnene Livingstone og Hedin. Naar Forf. bebrejder Haandbogsforfattere, at dette Opdagelsesarbejde ofte forbliver uomtalt, maa denne Paastand dog tilbagevises, idet bl. a. Dr. Birket-Smith i „Jordens Erobring“ giver udførlig Beretning om disse Rejser. At disse Togter ikke hidtil har været saa almindelig værdsat, kan maaske psykologisk forklares ved det Forhold, at det økonomiske Livs Pionerer var lige i Forskernes Fodspor, saaledes at disse Egne i den almindelige Bevidsthed omgaaende blev inddraget i det „dagligdags“ Produktionsomraade og derved berøvet en vis „Romantik“!

Værkets Disposition er i mange Henseender forbilledlig. En kortfattet, klar Fremstilling af Forskningsarbejdets Resultater ved Aarhundredets Begyndelse danner den naturlige Indledning; — under Omtalen af de spanske og russiske Udforskninger af Stillehavskysten før det omhandlede Tidsrum nævnes ogsaa Berings Indsats. Dernæst udredes de politiske Begivenheder, der starter Arbejdet: U. S. A.'s Køb (1803) af „Louisiana“, det franske Kolonirige — uden defineret Vestgrænse — ved Mississippis nedre Løb. Amerikanske Statsmænds klartskuende Forudseenhed med Hensyn til dette Lands økonomiske og trafikale Fremtidsmuligheder og Napoleons Villighed til at realisere de amerikanske Interesser efter det uheldige dominikanske Felttog (Gul Feber, 20,000 døde) er de afgørende Faktorer.

Saa følger logisk en Analyse af Naturforholdene, som de rejsende mødte dem, — en geografisk Rekonstruktion opbygget af Elementer udvundet ved metodisk at sigte de mange Dagbøger, Rapporter og Rutekort for klimatiske, plante-, dyre- og befolkningsgeografiske Iagttagelser. Af dette Stof er saa udvalgt den Del, der tjener til Belysning af Hovedtemaet: Hvilke Forhold fremmer og hvilke hæmmer Menneskets Fremtrængen? Forhold, der ikke spiller nogen rejseteknisk Rolle, berøres kun løseligt. Stilistisk er Kapitlet formet som en Skildring, i hvilken Citaterne fremtræder som litterære Illustrationer.

Et Par Eksempler skal anføres: Flodsystemerne har altid spillet en fremtrædende Rolle som „controlling-factor“ ved Udforskning af Fastlandenes Indre, — ingen Steder passer det bedre end her. Vi følger f. Eks. gennem Lewis og Clarks malende Beskrivelser den uhyre besværlige Rejse Vest paa ad de lavvandede Prærie-Floder, hvis Mændre gjorde Fremtrængen uhyre langsommelig, hvis Sand-

banker og Drivtømmer ofte umuliggjorde al Sejlads. Erfaringen viser, at ganske usejlbare Floder ved andre heldige Egenskaber, Breddernes rigelige Vegetation (Brændsel) eller ved Flodlejets Anvendelse som Kørevej spillede en Rolle som Færdselsaarer gennem Prærielandet. At Floder dog ogsaa kan være ganske trafikhindrende, kan ses af de lange Omveje, som Colorados Cañon foraarsager.

Vandskel-Spørgsmaal behandles omhyggeligt. Under Klimaet spiller især Vinterkulden og Nedbørs mængden samt Snedækkets Varighed og Tykkelse en Rolle (Pas-Farbarhed). Plantevæksten bedømmes efter dens rejsehindrende eller -fremmende Egenskaber; — Naaleskovene er svære Hindringer. Den zoogeografiske Analyse giver morsomme Resultater — Bæveren er direkte trafiklokkende (Skind), Bisonforekomsterne (Proviandtyr) er ligeledes en trafikledende Faktor. (Interessant er Beskrivelsen af de enorme Bisonhjørde og af Prærieindianernes Fangstmetoder — ikke mindst Anvendelsen af den allerede i palæolithisk Tid anvendte Jagtmaade, at lokke og jage Dyrene ud over Stejlskrænter). Befolkningsforhold behandles kortfattet, — i de citerede Stykker findes dog overraskende gode Skildringer ikke alene af Jægerfolkene i Græssteperne, men ogsaa af N.W.-Kystens Laksefiskere og de californiske rootdiggers!

Som et Eksempel paa Analysens Resultater kan opregnes de Faktorer, der gjorde South Pass (opdaget 1823—24) til „the great Gap in the Rockies“, — Porten, gennem hvilken Udvandrerstrømmen senere gik til Oregon og Californien, ogsaa benyttet af Mormonerne paa deres Vandring til Utah. Platte-river er — skønt usejlbart i sit øvre Løb — en god Ledetraad gennem Prærielandet. Ringe Pas-højde, — jævne Skraaninger, Mangel paa Højskov i Forbindelse med ringe Antal Snedage betinger gode Trafikforhold. Hertil kommer den Omstændighed, at Bisons, Provianddyret, her har sit vestligste Udbredelsesomraade, og at de stedlige Indianerstammer i Modsætning til de Nord derfor boende Blackfeet-Stammer var vennligsindede, — som man ser er det et Sammenspil mellem mange gunstige Faktorer, der gjorde dette Pas til det udvalgte.

Sidste Halvdel af Bogen er en detailleret Gennemgang af de enkelte Forskningsrejser, — en Redegørelse heraf vil dog ganske sprænge en Anmeldelses Rammer. Forfatteren holder sig nøje indenfor de Grænser, Titlen angiver — men det kan maaske forventes, at Bebyggelsens Fremtrængen senere gøres til Genstand for lignende Undersøgelse. Hovedjernbanelinierne gennem Omraadet viser jo en stor Overensstemmelse med de gamle Rejseruter.

Til Støtte for Fremstillingen er Bogen forsynet med et righoldigt

Kortmateriale. Interessant er det at følge Opdagelsesrejsernes Resultater, som de efterhaanden bundfældes kartografisk. Carys Kort (1806) med de store hvide Pletter mellem Mississippi og Stillehavet er Begyndelsen. Paa Finleys Kort (1826) har aktuelle Hypoteser haft skæbnesvanger Indflydelse paa Korttegningen; Saltsøen og Rocky Mt.'s Vestsider afvandes til Stillehavet; de afløbsløse Omraader var ukendte før Fremonts Rejser. Gallatins Kort (1836) har Flodomraaderne i Orden.

Med Hensyn til Billeder har Forf. valgt at illustrere historisk med originale Portrætter, naive Træsnit og pitureske Litografier. En righoldig Bibliografi slutter dette Bind, der gennem Citatanvendelsen forlenes med det Præg af den direkte Oplevelses Friskhed, som i Forbindelse med Forf. strengt videnskabelige Skoling gør denne Bog saa usædvanlig tiltalende.

Axel Schou.

Süd-Amerika in Natur, Kultur und Wirtschaft. von Otto Maul, Franz Kühn, Karl Troll u. Walter Knoche. **Handbuch der geographischen Wissenschaft**, udg. af Fritz Klute. 23×30 cm, 518 Sider, 427 Billeder og Kort i Teksten, 33 Tavler og 2 Bilagskort. Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion. Wildpark-Potsdam.

Det kan straks konstateres, at de store Forventninger, der næredes ved dette Værks Start (se Anm. G. T. Marts 1932), er fuldstændig indfriet for det nu afsluttede Sydamerika-Binds Vedkommende.

Stoffets Ordning er følgende: En Indledning (af Maull) behandler Natur- og Kulturforholdene for Verdensdelen som Helhed og danner det Grundlag, hvorpaa de forskellige Specialister bygger de regionale Beskrivelser. La Plata-Landene behandles af Kühn, Brasilien af Maull, Knoche skriver om Chile og Troll om de andine Stater og Guyana.

Ved Behandlingen af de enkelte Stater har Medarbejderne disponeret Stoffet efter dettes egne Krav, hvilket giver en behagelig Friskhed i Modsætning til lignende Værker, hvor det af Redaktionen afstukne Skema snævrer Materialet i Spændetrøje.

Princippet for Tekstens Udformning er den bredt anlagte Skildring, litterært illustreret ved Citater (Rejsebeskrivelser o. l.). Det er lykkedes Forfatterne i beundringsværdig Grad, trods vægtig Ballast af geografisk Viden, under streng videnskabelig Kontrol at gøre disse Skildringer friske og letløbende. En Forudsætning for at gennemføre en saa let læselig Stil er Forfatterens personlige Tilknnytning til Emnet gennem egne Oplevelser; det muliggøres dem